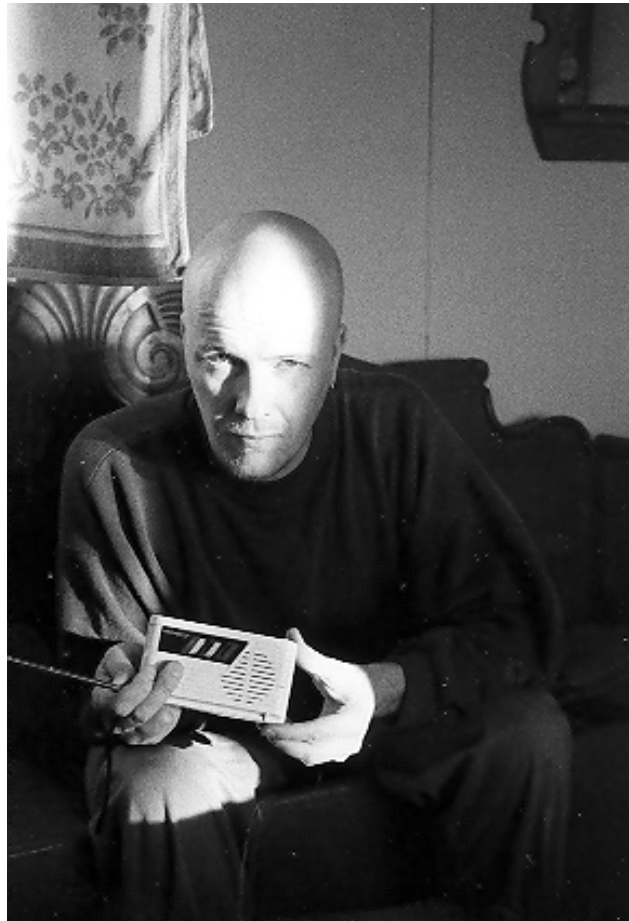

Tähtien tutkimus ei ole vain astronomiaa

Janne Mäkelän väitöshaastattelu

Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineeseen John Lennonin tähtikuvasta otsikolla *Images In Works. A Cultural History of John Lennon's Rock Stardom* väitellyt FL (väit.) Janne Mäkelä suostui avaamaan sanaista arkkuaan myös Ennen & Nyt -lehdelle. Tämä tapahtui onneksi jo hyvissä ajoin ennen väitöksen käynnistämää mediamylläkkää, ja kaikessa rauhassa sähköpostin välityksellä.

Esittele itsesi vapaamuotoisesti vähintään kolmella virkkeellä.

– Olen 36-vuotias populaarimusiikin ja -kulttuurin tutkija, toisinaan vähän free lancer -toimittajakin. Olen valmistunut Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineesta. Harrastan musiikkia (soitan, laulan, kuuntelen, luen, kirjoitan) ja kirjallisuutta, etenkin dekkareita. Elämä

on edelleen mysteeri.

Kerro väitöskirjasi aiheesta. Popularisoi tarpeen vaatiessa.

– Väitöskirjani tarkastelee John Lennonin rocktähteyden näkökulmasta 1960-luvun alusta tähän päivään. Tavoitteenani on ollut tutkia Lennonin tähteyttä eräänlaisena vuoropuheluna eri tekijöiden välillä. Keskiössä on tähti, joka luo itse itsestään käsityksiä julkisen toimintansa kautta, mielikuvia, jotka usein kilpailevat tähden taustaorganisaation, median ja yleisön rakentaminen odotusten kanssa.

Mihin yleisempiin teemoihin pääset käsiksi John Lennonin tähteyttä tutkimalla?

– Autenttisuus-käsitettä ei voi ohittaa Lennonin ja rockmusiikkia tutkittaessa. Lennonin kohdalla rock autenttisuuden eri muodot - muutkin kuin ns. auteur-ihanne - tulevat hyvin esiin. Toinen tärkeä teema on vuoropuhelu nykyisyyden ja menneisyyden välillä. Lennonin koetaan jonkinlaiseksi pioneeriksi, mutta ainakin tähteyden näkökulmasta tämä pioneeri rakentui jo olemassaoleville käsityksille, ihanteille ja käytänteille. Pari esimerkkiä: Beatles on koettu pop-androgynian esiintuojana, mutta yhtä paljon yhtyeen veljellinen mieskuva oli vahvasti perinteisiin maskuliinisuuskäsityksiin sidoksissa; 70-luvulla Lennon koettiin menneisyyden taakkojen (60-luku, Beatles, nuoruus) kanssa painiskelevana "rock-selviytyjänä".

Kuinka tietoisesti katsot Lennonin muokanneen julkista imagoaan uransa varrella? Onko Lennonin rock-autenttisuus siis tutkijan vai Johnin itsensä konstruoimaa?

– Lennon oli varmaan hyvin tietoinen omasta imagostaan, ainakin myöhemmissä vaiheissa, mutta ei hän sitä mitenkään suunnitelmallisesti hionut vaan pikemminkin vaistonvaraisesti. Ehkä hän ymmärsi, että hänellä ei ole lopullista kontrollia oman imagonsa suhteen. Se ainakin on selvää, että tätä imagoa muutkin pyrkivät määrittämään. Esimerkiksi 60-luvun lopulla Lennonin maailmanrauhaviritelmät leimattiin "hullun" puuhasteluksi. Hyvä esimerkki on myös se, kuinka Lennonin kuoleman jälkeen journalistit ja tutkijatkin ovat pyrkineet löytämään rock-auteurin tunnusmerkkejä sieltä missä niitä ei alkujaan ollut. "Help!" (1965) voidaan toki tulkita Lennonin avunhuudoksi, mutta ilmestymisajankohtana se oli samannimisen komediaelokuvan iloinen tunnuslaulu.

Käyttämäsi aineisto on varsin mittava. Onko ollut vaikeaa pysyä jatkuvasti lisääntyvän Beatles/Lennon -tutkimuksen tahdissa? Ainakin biografioita näyttää tulevan jatkuvasti lisää. Jouduitko vain tekemään kylmän päätöksen: "nyt ei enempää lähteitä!"?

– Materiaalia tosiaan on runsaasti ja melkein päivistä tulee lisää. Sitä pähkäillessä täytyy pitää kaksi asiaa mielessä: kaikkia ei tarvitse, eikä kukaan kaikkea pystyisi enää haltuun ottamaan.

Musiikkielämä on sinulle muutakin kuin tieteellinen tutkimuskohde. Vaikuttavatko muut musiikilliset aktiviteettisi tapaasi tutkia?

– Toimiminen "käytännön" puolella, lähinnä soittajana ja biisintekijänä, tuo tietysti jonkinlaista lisäymmärrystä populaarimusiikin kulttuuriseen tutkimukseen, mutta se ei ole mikään

edellytys hyvälle tutkimukselle. Totta puhuen en ole huomannut, että populaarimusiikin tähti-ilmiötä tutkiessani kitaransoittotaidollani olisi ollut suurta merkitystä. Eikä soittotaitoni ole auttanut minua tutustumaan tähtiin.

Onko populaarikulttuurin tutkimus saanut mielestäsi hyvin rahoitusta ja huomiota Suomessa? Miten vertaisit ulkomaista populaarikulttuurin tutkimusta tšekäläiseen tutkimuskulttuuriin?

– Viime vuosina Suomi ja suomalaisuus ovat olleet aika hallitsevia käsitteitä niin tutkimuksessa kuin julkisessa keskustelussa. Populaarikulttuurin tutkimuksessa kansalliset aiheet ovat saaneet kohtalaisen hyvin rahoitusta, tosin ripotellen. Huomiotakin on ainakin mediassa kertynyt. Kansainvälisempiä aiheita kannattaisi tukea enemmän, enkä nyt puhu vain omalta kannaltani vaan laajemman perspektiivin säilyttämisen puolesta. Yleisesti ottaen populaarikulttuurin ja etenkin populaarimusiikin tutkimus tuntuu olevan Suomessa vireämpää ja jopa jossain määrin järjestäytyneempää kuin muualla maailmassa.

Brittiläinen populaarimusiikintutkimus on sinulle tuttua myös paikan päällä koettuna, eikö totta? Oliko suomalaisen helppo tuoda omaa näkökulmaansa tšekäläiseen, täältä katsoen paikoitellen jopa hieman sisäsiittoisen oloiseen keskusteluun?

– Enemmän olen Englannissa kirjastoja ja arkistoja kolunnut kuin seminaareihin osallistunut. Silloin kun osallistuin, niin ihmetystä tietenkin herätti se, että miksi en suomalaisena tutkinut jotain suomalaista aihetta. Toisekseen Lennonin tapaiset mainstream-aiheet eivät olleet 90-luvun lopulla vielä kovin suosittuja tutkijapiireissä, joissa alakulttuuritutkimuksella oli vahvat perinteet. Nythän jotain muutosta on tapahtunut. En oikein osaa sanoa, onko tutkimus ja keskustelu Englannissa sen itseriittoisempaa kuin Suomessa.

Esiintymiskykyisistä ja sanavalmiista populaarikulttuurin tai median tutkijoista näyttää nykyään helposti tulevan median käyttämiä mielipideautomaatteja. Kuinka itse aiot välttää tämän sudenkuopan?

– Akateemisen yhteisön silmissä saa helposti pellen roolin, jos jakelee ahkerasti mielipiteitään ja esiintyy moninaisilla media-areenoilla. En näe tällaisessa toiminnassa mitään väärää, jos vain osaa pitää varansa sen suhteen, ettei joudu juoksutetuksi. Minun luonteelleni sopii kuitenkin paremmin omassa asiantuntemusalassa pitäytyminen.

Entä populaarit mielikuvat ja käsitykset populaarikulttuurin tutkimuksesta, oletko törmännyt esim. poptrivialin tivaajiin?

– Aika vähän trivia-tivaajia on vastaan tullut. Veikkaanpa että Suomessa on runsaasti parempia Beatles-trivialin mestareita kuin minä. Enemmän olen törmännyt muistelijoihin. Melkeinpä jokaisessa seminaarissa tai konferenssissa, jossa olen aiheesta puhunut, yleisön joukosta joku on ryhtynyt kertomaan omia muistojaan ja kokemuksiaan Beatlesin merkityksestä. Se on ollut aika kiehtovaa. Joskus keskustelu tosin on edennyt kattamaan kaikkea muuta kuin minun tutkimustani!

Tiedemaailma on aina välillä suhtautunut ristiriitaisesti populaarikulttuurin tutkimukseen. Kai ainakin humanististen tieteiden alueella ymmärrys on lisääntynyt sitten poptutkimuksen alkuaikojen?

– Ei kai poptutkimuksen tarvitse enää todistella omaa olemassaoloaan ja lähteä sellaiseen peliin, jossa sääntöjä sanelevat luutuneet tutkimusperinteet. Toivottavasti. Olisi muuten mielenkiintoista kartoittaa poptutkimuksen historiaa Suomessa (vai kuulostaako ajatus liian sisäsiittoiselta?). Varmaan 70- ja 80-lukujen osalta löytyisi paljon herkullisia taistelu- ja selviytymistarinoita ja "mulla oli tapana olla laitoksen pelle mutta nyt olen okei".

Mitä mieltä olet nykyisestä tohtorinkoulutusjärjestelmästä Suomessa? Arvostetaanko tohtoroitumista edelleen?

– Sinänsä järjestelmä on ajatuksena kaunis, mutta käytännössä neljän vuoden tutkijakoulujakson pilkkominen osiin ja osien jakaminen monien tutkijoiden kesken ehkäisee pitkäjänteisempää toimintaa. Tohtoroitumista arvostetaan edelleen, ehkä liikaakin, sillä sehän on vain yhdenlainen asian- ja elämäntuntemuksen muoto. Paine valmistua tohtoriksi on monissa akateemisissa työyhteisöissä hirvittävä, ja siinä kurimuksessa monet tärkeämmät elämäntavoitteet helposti unohtuvat.

Millaisiksi arvioisit työmahdollisuutesi tulevaisuudessa? Jatkosuunnitelmasi? Kenties kirja tulossa?

– Tohtoreita taitaa olla aika vähän työttöminä, eli kyllä kai jotain sarkaa kynnnettäväksi löytyy minullekin. Jatkosuunnitelmia ei tosin suuremmin ole. Taidan viettää hieman pitemmän kesäloman tyttäreni seurassa ja siinä ohessa yritän vääntää väitöksestäni jonkinlaista versiota ulkomaiselle kustantajalle tarjottavaksi.

Painava sanasi tutkimustyötä aloitteleville ja harkitseville?

– Viestini on ristiriitainen: varaudu työsuunnitelmia koskeviin takaiskuihin ja ole utelias.

* * *

**Haastattelu:
Kimi Kärki**

ENNEN JÄNYT
Historian tietosanomamat